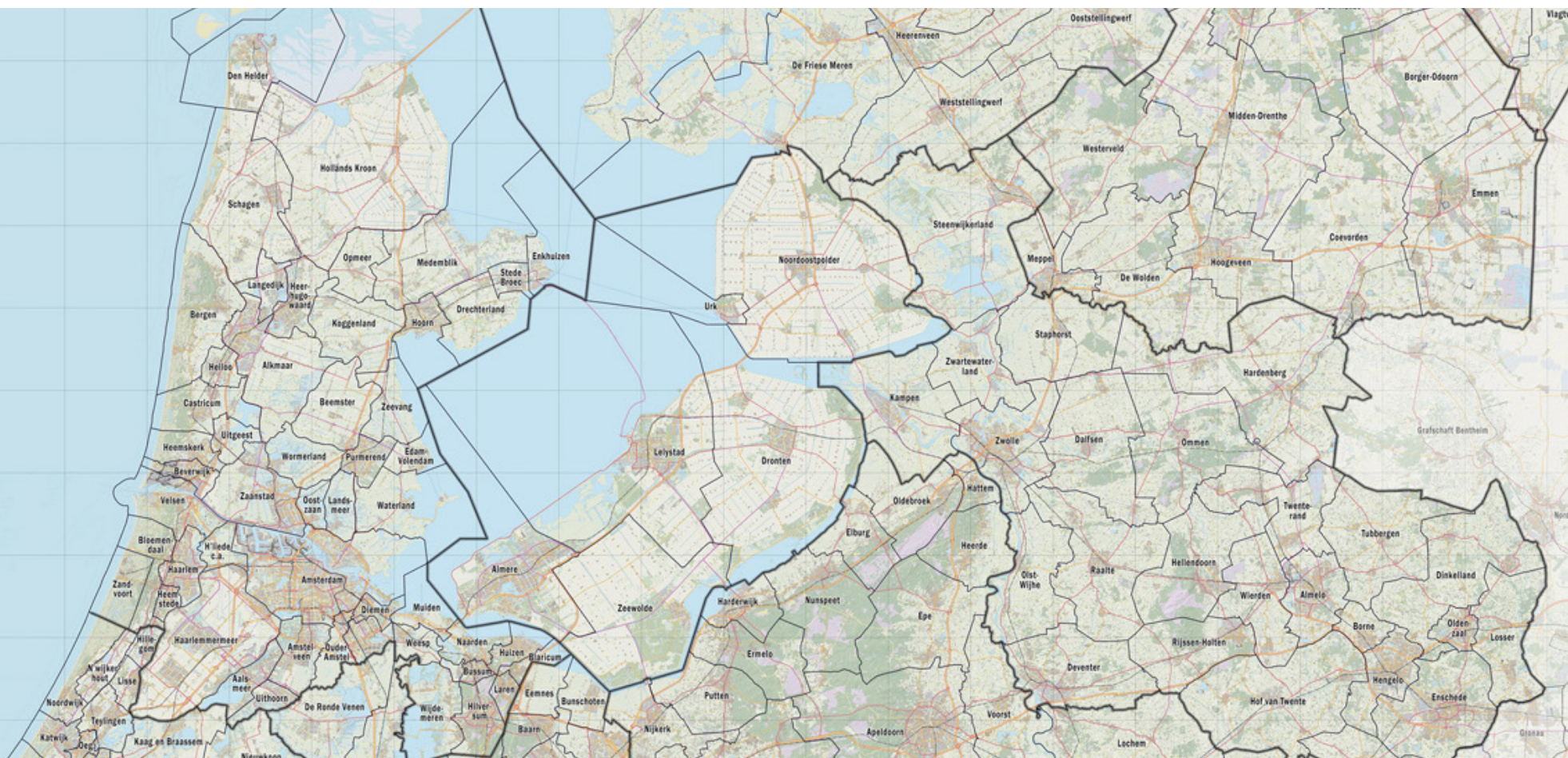


Bestuurlijke Netwerkkarten Crisisbeheersing

Bevoegdhedenschema 9 – Schaarste algemeen



Nederlandse Academie voor Crisisbeheersing en Brandweezorg

Postbus 7010

6801 HA Arnhem

Kemperbergerweg 783, Arnhem

www.nipv.nl

info@nipv.nl

026 355 24 00

Colofon

Ondanks de aan de samenstelling van de tekst bestede zorg kan de samensteller geen aansprakelijkheid aanvaarden voor schade ontstaan door eventuele fouten c.q. onvolkomenheden in deze publicatie.

Om deze publicatie te kunnen blijven ontwikkelen en verbeteren, ontvangen wij graag commentaar en suggesties ter verbetering. Vragen of opmerkingen kunt u sturen naar info@nipv.nl, onder vermelding van Bestuurlijke Netwerkkarten.

© Nederlands Instituut Publieke Veiligheid (NIPV) en provincie Noord-Holland, 2025

Auteur(s) Merijn ten Dam, Samantha Daniels, Ernst Brainich

Contactpersoon Merijn ten Dam

Datum 2025

Status handboek

Versie 202504

Wij hechten veel belang aan kennisdeling. Delen uit deze publicatie mogen dan ook worden overgenomen op voorwaarde van bronvermelding.

9 Bevoegdheidenschema schaarste algemeen

generieke schaarstemaatregelen: vordering en (her)verdeling

maatregel	instantie	wettelijke basis	toelichting
1. vordering en onteigening			
1a. centrale overheid			
			1a. er is geen strikte scheiding tussen vorderen en onteigenen; vorderen kan ook het eigendomsrecht betreffen. Onteigenen is een vorm van vorderen, namelijk de vordering van het eigendomsrecht
1a.1 vordering eigendomsrecht of recht van gebruik van onroerende zaken	1a.1. minister van JenV, minister van Defensie, minister van BZ; koninklijk besluit mede op voordracht van minister van EZK	1a.1. art. 3a jo art. 23 Vorderingswet**	1a.1. in werking te stellen noodrecht, KB vereist
1a.2. vordering eigendomsrecht of recht van gebruik van zaken	1a.2. elke minister in overeenstemming met minister van EZK	1a.2. art. 3a en 5 Vorderingswet*	1a.2. in werking te stellen noodrecht, KB vereist
1b. decentrale overheid			

maatregel	instantie	wettelijke basis	toelichting
1b.1. vordering algemeen	1b.1. burgemeester of voorzitter veiligheidsregio	1b.1. art. 175 en 176 Gemeentewet; art. 39 Wet veiligheidsregio's	
1b.2. onteigening algemeen	1b.2a. bij brand en watersnood: hoogste burgerlijke overheid ter plaatse aanwezig; bij watersnood ook waterschap (dagelijks bestuur, voorzitter, aangewezen lid bestuur)	1b.2a. art. 73 Onteigeningswet; de waterbeheerder kan ook onteigenen op grond van art. 19.15 lid 1 Omgevingswet	1b.2a. vormvrij noodrecht, geen KB vereist
	1b.2b. hoogste militaire autoriteit ter plaatse aanwezig; voor onteigening door militair gezag, zie schema defensie	1b.2b. art. 76a bis Onteigeningswet*	1b.2b. in werking te stellen noodrecht, KB vereist 'hoogste militaire autoriteit ter plaatse aanwezig' is niet hetzelfde als militair gezag. Militair gezag is een vorm van militair bestuur dat kan worden ingesteld op grond van de Oorlogswet voor Nederland, die alleen ten tijde van de beperkte of algemene noodtoestand (geheel of gedeeltelijk) kan worden toegepast
1b.3. onteigening en beschikbaarstelling aan bevolking en bedrijven van levensmiddelen en (hier: incl. diervoeders), grondstoffen van levensmiddelen, huishoudelijke artikelen en brandstoffen	1b.3. burgemeester na algemene of bijzondere machtiging minister van EZK (evt. na overleg met militair gezag) of op last van minister van EZK voor andere gemeenten	1b.3. art. 76a ter t/m 76f Onteigeningswet*	1b.3. in werking te stellen noodrecht, KB vereist
1b.4. verbruiksartikelen bestemd voor bescherming en ontsmetting	1b.4. burgemeester na algemene of bijzondere machtiging minister van JenV	1b.4. art. 76f bis Onteigeningswet*	1b.4. in werking te stellen noodrecht, KB vereist

maatregel	instantie	wettelijke basis	toelichting
2. hamsterverbod	2. minister van EZK	2. art. 3 Hamsterwet*	2. in werking te stellen noodrecht, KB vereist een hamsterverbod kan een voorloper zijn op een distributiemaatregel
3. distributie			
3a. aanwijzing distributiegoederen en distributieregeling (koop, levering etc., verbruik, gebruik etc., vervoer)	3a. minister van EZK, in overleg met minister van Defensie voor zaken die voor Defensie beschikbaar dienen te zijn	3a. art. 4*, 5*, 6* en 7* Distributiewet	3a. in werking te stellen noodrecht, KB vereist art. 11 Distributiewet gaat uit van indeling van Nederland in distributiekringen. Elke gemeente vormt een kring. Distributie is nog niet ingebed in de veiligheidsregio's; het Distributiekringenbesluit is in 1997 ingetrokken (<i>Stcrt.</i> 1997, 94)
3b. opgave voorraden	3b. minister van EZK in overleg met minister van Defensie voor zaken die voor Defensie beschikbaar dienen te zijn	3b. art. 8 Distributiewet*	3b. in werking te stellen noodrecht, KB vereist
3c. prestatieplicht, aanwijzing en plicht tot winning, productie, herstellen, levering, etc.	3c. minister van EZK in overleg met minister van Defensie voor zaken die voor Defensie beschikbaar dienen te zijn ; ter uitvoering van militaire taak met minister van Defensie gezamenlijk (bij geenovereenstemming: minister van Defensie)	3c. art. 10a en 10c Distributiewet*	3c. anders dan een algemene distributieregeling maakt de prestatieplicht het mogelijk om een of meerdere concrete maatregelen te treffen

maatregel	instantie	wettelijke basis	toelichting
4. prijsmaatregelen zie schema prijzen en lonen			
5. regulering prioritering uitvoering projecten bij schaarste	5. minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties in overeenstemming met andere Ministers die het aangaat	5. art 19.18 Omgevingswet	5. in werking te stellen noodrecht, KB vereist
6. verboden en beperkingen in- en uitvoer van goederen			
7. aanwijzing en optreden rijksheren, vertegenwoordiging minister in regionaal beleidsteam; uitoefenen van noodbevoegdheden namens de minister	7a. aanwijzing: regering, bij amvb; voor EZK zijn op dit terrein aangewezen de directeuren van de Kamers van Koophandel	7a. art. 16 Prijzenoodwet (o.a. voor Vorderingswet en Hamsterwet); art. 1 Aanwijzingsbesluit economische noodwetgeving	7a. rijksheren zijn vertegenwoordigers van de minister in de regio. Aanwijzing vindt plaats in de preparatiefase de aanwijzing van de rijksheer voor EZK op grond van art. 10b Distributiewet heeft niet plaatsgevonden
	6b. optreden: krachtens algemeen mandaat of mandaat voor een bepaald geval door minister van EZK of andere minister, niet zijnde minister-president		

BES-eilanden (Bonaire, Sint Eustatius en Saba)

Voor de BES-eilanden geldt specifieke wetgeving. Ter vergelijking zij hier vermeld:

- Ontheffingswet BES.

*) Inwerkingstelling bij Koninklijk Besluit, hetzij separaat, hetzij nadat de beperkte of algemene noodtoestand is afgekondigd (Coördinatiewet uitzonderingstoestanden), tenzij urgentie onverwijld inwerkingstelling noodzakelijk maakt (dan: op grond van ongeschreven recht).

Art. 24 lid 1 Distributiewet was abusievelijk niet aangepast bij wijziging van deze wet in 1997, zodat de noodbepalingen zowel in werking moesten treden (art. 24 lid 1 oud) als in werking moesten worden gesteld (art. 24 lid 2 oud). Dat is hersteld bij de Wet modernisering noodwetgeving VenW en EZ (nieuw art. 22c en 24). Tot nog toe zijn de betreffende bepalingen van de Distributiewet echter nog niet in werking getreden, dus voor toepassing van de noodbepalingen uit deze wet is nog steeds zowel inwerkingtreding als inwerkingstelling vereist.

Art. 12 Hamsterwet was abusievelijk niet aangepast bij wijziging van deze wet in 1997, zodat de noodbepalingen zowel in werking moesten treden (art. 1 lid 1 oud) als in werking moesten worden gesteld (art. 12 lid 2). Dat is hersteld bij de Wet modernisering noodwetgeving VenW en EZ (nieuw art. 1 lid 1 en art. 12 lid 3). Tot nog toe zijn de betreffende bepalingen van de Hamsterwet echter nog niet in werking getreden, dus voor toepassing van de noodbepaling uit deze wet is nog steeds zowel inwerkingtreding als inwerkingstelling vereist.

**) Inwerkingstelling van art. 23 Vorderingswet kent een aparte procedure; een Koninklijk Besluit waarbij de Raad van State moet worden gehoord.

NB 1. In de Vorderingswet staat de uitzondering van zeeschepen en de Wet financiële betrekkingen buitenland 1994. Er zijn nog meer beleidsterreinen waarvoor specifieke vorderingswetgeving en ontheffingswetgeving bestaat, zoals de Noodwet voedselvoorziening, defensiewetgeving, art. 6.26 lid 1 Mediawet 2008, de Wet uitvoering internationaal energieprogramma (olie), algemene vervoersnoodwetgeving (binnenvaart, weg, spoor) en luchtvaartwetgeving, zie de schema's van de betreffende beleidsvelden.

NB 2. Noodontheffingswetgeving is gebaseerd op art. 14 Grondwet. (Nood)ontheffing dient te worden onderscheiden van vernietiging (zie Tekst en commentaar Openbare orde en veiligheid, 2^{de} druk 2011, commentaar bij art. 14 Grondwet).

NB 3. De bevoegdheden krachtens de in dit schema genoemde wetgeving zijn noodbevoegdheden, m.u.v. de bevoegdheden krachtens de Algemene douanewet en de bevoegdheden tot aanwijzing van rijksheren. Uit de voorwaarde van toepassing (buitengewone omstandigheden) volgt dat toepassing pas aan de orde is indien de normale bevoegdheden ontoereikend zijn, bijvoorbeeld indien huur of koop (tegen een redelijke prijs) niet mogelijk is (subsidiariteit).

NB 4. De Wet beschikbaarheid goederen heeft betrekking op de preparatiefase.

NB 5. De Wet strategische diensten en Verordening (EG) nr. 428/2009 van de Raad van 5 mei 2009 tot instelling van een communautaire regeling voor controle op de uitvoer, de overbrenging, de tussenhandel en de doorvoer van producten voor tweërlei gebruik, betreffen preventie, niet respons.